

اینترنت، حوزه عمومی و

جامعه مدنی در ایران

مولفان:

دکتر منیر رضایی

دکتر مجید طبیبی خلیلی

ویراستار:

دکتر مونا خلیل زاده

میرشنامه	رضایی، منیر، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآور	اینترنت، حوزه عمومی و جامعه مدنی در ایران/ مولفان منیر رضایی، مجید طبیبی جبلی؛ ویراستار مونا خلیلیزاده
مشخصات نشر	رودهن: مهد پژوهش، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری	۲۵۵ ص.؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	978-622-97000-4-4
وضعیت فهرست نویسی	فینا
موضوع	اینترنت -- ایران -- جنبه‌های سیاسی
موضوع	Internet -- Political aspects -- Iran
موضوع	اینترنت -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Internet -- Social aspects -- Iran
موضوع	شبکه‌های اجتماعی -- ایران -- جنبه‌های سیاسی
موضوع	Social networks -- Iran -- Political aspects
موضوع	شبکه‌های اجتماعی -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Social networks -- Iran -- Social aspects
موضوع	جامعه مدنی -- ایران
موضوع	Civil society -- Iran
شماره افزوده	طبیبی جبلی، مجید، ۱۳۵۷-
شماره افزوده	خلیلیزاده، مونا، ۱۳۶۵-، ویراستار
زده بندی کنگره	HM۸۵۱
زده بندی دیویی	۳۰۳/۴۸۳۳۰۹۵۵
شماره کتبخانهای ملی	۷۲۹۶۵۱۷

www.mahdepajooesh.com
info@mahdepajooesh.com

اینترنت، حوزه عمومی و جامعه مدنی در ایران

مولفان: دکتر منیر رضایی - دکتر مجید طبیبی جبلی

ناشر: انتشارات مهدپژوهش

صفحه آرای: آرزو میرزایی

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۹

قیمت: ۴۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۰۰۰-۴-۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۸.....	مقدمه.....
۱۰.....	دسترسی آزاد به اطلاعات:.....
۱۰.....	تعاملی بودن:.....
۱۰.....	رهایی از ترس در بیان اندیشه‌ها و ملاک بودن استدلال برتر.....

فصل اول: کلیات

۱۶.....	مقدمه.....
۱۷.....	اینترنت.....
۱۷.....	شبکه اجتماعی اینترنتی.....
۱۸.....	حوزه عمومی.....
۲۰.....	شرایط عام گفت‌وگو در حوزه عمومی.....
۲۰.....	اخلاق گفت‌وگو در حوزه عمومی.....
۲۳.....	جامعه مدنی.....

فصل دوم: حوزه عمومی، جامعه مدنی و کنش در فضای مجازی:

چارچوب نظری

۳۲.....	مقدمه.....
۳۳.....	۱-۲ بخش اول: چیستی حوزه عمومی.....
۳۵.....	تاریخچه حوزه عمومی.....
۳۸.....	تعبیر تاریخی هابرماس از حوزه عمومی بورژوازی.....

۴۷	افول حوزه عمومی بورژوازی
۵۳	نظریه کنش ارتباطی
۵۷	دموکراسی شورایی
۵۹	بازنگری در حوزه عمومی
۶۵	۲-۲ بخش دوم: چیستی جامعه مدنی
۶۶	تلقی‌ها از جامعه مدنی
۷۱	وضع طبیعی و جامعه مدنی
۷۳	جامعه مدنی از منظر هگل
۷۵	جامعه مدنی از منظر مارکس
۷۶	مبانی نظری جامعه مدنی
۷۹	عرصه جامعه مدنی
۸۱	۲-۳ بخش سوم: فضای مجازی
۸۱	فضای مجازی از دیدگاه سایبر سایکولوژی
۸۳	چیستی فضای مجازی
۸۷	جامعه اطلاعاتی
۸۷	اینترنت و کنش‌های جدید سیاسی
۹۴	دگرگونی‌های ساختاری حوزه عمومی
۹۵	اینترنت به مثابه حوزه عمومی
۹۷	فضای مجازی و دموکراسی
۹۹	افزایش مشارکت
۱۰۰	افزایش اطلاعات
۱۰۰	تشکیل گروه‌های آزاد سیاسی
۱۰۱	امکان تأسیس دموکراسی شورایی
۱۰۲	اینترنت و احیای حوزه‌های عمومی

.....	۱۰۵
دیدگاه‌های کاستلز و دیگران درباره تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی نوین	
.....	۱۰۹
هابرماس، حوزه عمومی شبکه‌ای و رسانه‌های مجازی.....	۱۱۸
رابرت پاتنام.....	۱۲۲
جان تاملینسون.....	۱۲۶
رونالد رابرتسون.....	۱۳۰

۲-۴ بخش چهارم: چهارچوب نظری پژوهش..... ۱۳۳

گفت و گوی عام و افکار عمومی.....	۱۳۵
کنش در فضای مجازی.....	۱۴۳

۲-۵-مدل مفهومی پژوهش..... ۱۵۱

فصل سوم: نقش فناوری‌های نوین ارتباطی

.....	۱۵۴
سیر تحول جامعه مدنی در ایران معاصر.....	۱۵۵
خوانش‌های مختلف از جامعه مدنی در ایران.....	۱۵۶
فراز و فرودهای جامعه مدنی.....	۱۷۳
اینترنت؛ دموکراسی و گسترش حوزه عمومی.....	۱۸۰
ضریب نفوذ اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در ایران.....	۱۸۷
اینترنت؛ درگیرشدگی سیاسی- مدنی.....	۱۸۸
اینترنت؛ تحول حوزه عمومی ایرانی.....	۱۹۰
حوزه عمومی واقعی.....	۱۹۱
حوزه عمومی مجازی.....	۱۹۳

مقدمه

پیدایش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی از جمله ویژگی‌هایی است که از آن به عنوان ویژگی معرف جهان امروزی یاد شده است. دانیل بل^۱، مانوئل کاستلز^۲ و جان فیدر^۳ اعلام می‌کنند که جامعه پسا صنعتی همان جامعه اطلاعاتی است. آنها معتقدند انقلاب فناوری‌های که حول فناوری‌های اطلاعات متمرکز است، چشم انداز زندگی انسان را دگرگون ساخته و با سرعتی شتابان در کار شکل دهی مجدد بنیان مادی جامعه است و نیز از انقلابی یاد کرده‌اند که در زمینه اطلاعات و ارتباطات در جهان روی داده و مبتنی بر رایانه و دارای آثار گسترده اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است. یعنی از سویی، اطلاعات را به کالایی تجاری و سود آور بدل کرده که تملک آن باعث قدرت می‌شود و از سوی دیگر، اثرات ماندگاری بر شخصیت و هویت انسان‌ها بر جای می‌گذارد.

از جمله فناوری‌های نوین اطلاعاتی-ارتباطی، شبکه جهانی اینترنت است که امروزه مورد توجه نظریه‌پردازان در حوزه‌های مختلف قرار گرفته است. از نظر اسلوین^۴ (۲۰۰۲)، هر گونه تغییری در نظام ارتباطی تأثیر مهمی بر شکل‌گیری و توسعه جوامع دارد. از نظر او اینترنت را باید همچون مدالیه تحول فرهنگی در

1 Daniel Bell

2 Manoel kastels

3 John Fider

4 Slewin

نظر بگیریم. زیرا استفاده از اینترنت منجر به شکل‌گیری مجدد اجتماعات، سازمان‌ها و هویت فردی و به تبع آن به چالش کشیدن مفاهیم سنتی دموکراسی، زندگی عمومی و نحوه درگیری ما با این مقوله‌ها می‌شود.

به عبارت دیگر، امروزه پدیده انقلاب ارتباطات و محصول آن یعنی اینترنت در حال ایجاد تغییرات اساسی و وسیعی در ماهیت، اشکال و ساختارهای قدرت در جوامع گوناگون اعم از پیشرفته و در حال توسعه است و این امر پژوهشگران را به پرسش درباره میزان و چگونگی این تغییرات و تأثیرات کنونی و آتی اینترنت بر زندگی سیاسی جوامع و رابطه بین دولتها و شهروندان واداشته است. یکی از عوامل توجه روزافزون پژوهشگران علوم سیاسی به این پدیده نقشی است که شبکه اینترنت می‌تواند در رشد و تقویت دموکراسی و مشارکت سیاسی به شیوه‌هایی کاملاً نو در جوامع گوناگون داشته باشد. این توانایی به دلیل ویژگی‌هایی چون تعاملی بودن، همزمانی ارتباط، فراگیر بودن و متمرکز نبودن شبکه اینترنت است که آن را از رسانه‌های جمعی سنتی متمایز می‌سازد.

از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های فناوری‌های نوین ارتباطی به‌ویژه اینترنت؛ دسترسی آزاد به اطلاعات، تعاملی بودن و رهایی از ترس در بیان اندیشه‌ها و ملاک بودن استدلال برتر است.